

<http://www.diva-portal.org>

This is the published version of a paper published in .

Citation for the original published paper (version of record):

Argren, R. (2023)

Vi talar om lagar – och med studenterna även om verkligheten

CVS - Texter om våld, 1(3): 67-72

Access to the published version may require subscription.

N.B. When citing this work, cite the original published paper.

Permanent link to this version:

<http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:oru:diva-108370>

Rigmor Argren

Jag arbetar som lektor i folkrätt, vid Juridicum, på institutionen för BSR, Örebro universitet.

Laima Vaige

Jag var lektor vid Juridicum (2021–2023) och arbetar sedan 2023 som lektor i internationell privaträtt vid Uppsala universitet.

Vi talar om lagar – och med studenterna även om verkligheten

Under ett par års tid har vi varit delaktiga i ett undervisningsmoment där blivande jurister introduceras till problematiken kring ”Mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer”. Den följande texten redogör för upplägget och delar en del av de erfarenheter och reflektioner som undervisningsmomentet lett till.

De som möter människor ska utbildas om våld

Den 1 juli 2018 ändrades högskoleförordningen (1993:100) så att kunskap om mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer infördes i examensbeskrivningarna för ett antal utbildningar där man som yrkesverksam kan möta våldsutsatta kvinnor och barn. De yrken som berördes var fysioterapeut, jurist, läkare, psykolog, sjuksköterska, socionom och tandläkare. 2019 ändrades även examensbeskrivningen för tandhygienist. Utbildningsplanen för juristprogrammet vid Örebro universitet kom därmed att revideras. Den först terminen läser studenterna från juristprogrammet tillsammans med studenterna som läser det rättsvetenskapliga programmet med internationell och digital inriktning, därigenom kom denna förändring av högskoleförordningen samtliga våra blivande jurister till godo.

Den följande texten redogör för upplägget i juristutbildning vid Örebro universitet men kan även vara aktuell för olika yrkesverksamma som kan möta våldsutsatta kvinnor och barn. Vi redogör ganska detaljerat för vad vi gör i seminariet, eftersom detta kan fungera som ett konkret exempel för dem som organiserar utbildningar i olika sammanhang och är intresserade av *team-based learning*.

Fokus i undervisningen

Mycket av undervisningen inom juridiken sker traditionellt sett genom att fokus på undervisningen ligger på själva lagtexten. Detta innebär att studentens fokus normalt sett ligger på traditionella och praktikernära sidor

av juridiken så som materiell rätt och juridisk metod. Det handlar alltså främst om hur lagen ska förstås, tolkas och tillämpas. Det är dock viktigt att studenterna får möjlighet att sätta sig in i situationer som introducerar och efterliknar den kommande arbetsplatsen/arbetsuppgiften, eftersom detta kan belysa specifika problem eller dilemman som studenten ska lära sig att hantera. Detta kan uppnås genom upplevelsebaserad inläring som till exempel *problem-based learning* och *team-based learning*. Mer konkret rör det sig om att studenterna arbetar med att studera rättsfall eller längre fram i utbildningen genomför rättegångsspel.

Genom att låta studenterna diskutera temat ”Mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer” ges de blivande juristerna redan på termin 1 en möjlighet att börja förhålla sig till problem de sannolikt kommer att möta som yrkesverksamma. Momentet i början av den första terminen inleds med en gästföreläsning. En representant från ämnet socialt arbete redogör för vilka synliga och dolda former av våld i nära relationer kan ha och ger rikligt med illustrerande exempel på hur våld i nära relationer kan vara synligt och osynligt. Föreläsningen berör också vilka konsekvenserna är för den enskilda så väl som samhället mer generellt av detta våld. Rikligt med forskningsbaserad evidens presenteras om hur mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer ser ut i samhället idag, både till form och omfattning.

Någon dag efter föreläsningen har de blivande juristerna ett seminarium med syftet att fördjupa diskussionen. Seminariet är ett obligatoriskt examinerande moment och förutsätter aktivt deltagande från studenternas sida. Av inläringsskäl är det av stor vikt att studenterna får möjlighet och uppmuntras till att prata, skriva, läsa, reflektera och värdera den information de har fått. Sånt främjar nämligen mentala och intellektuella färdigheter. Det är genom att prata som studenten kan klargöra både för sig själv och andra vad de har läst, hört, observerat eller upplevt.

Moment på seminariet

Uppgiften studenterna har fått att förbereda inför seminariet består av flera delmoment. De ska på ett övergripande plan redogöra för samhällsproblematiken ”Mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer”, med stöd av statistik, forskning och information om trender eller tendenser. Vi talar om kvinnofridskränkning (se Strands text i denna tidskrift, s. 19 - 25 och Koskelas text, s. 26 - 35) och barnfridsbrott (se Vikanders text i denna tidskrift, s. 45 - 51). Studenterna ombeds att välja en av de särskilt utsatta målgrupperna dvs: personer med funktionsnedsättning, personer med missbruksproblem, äldre, HBTQ-personer, utländska kvinnor som kommit till Sverige för en svensk man eller barn/ungdomar. Studenterna ska sedan redogöra för de centrala delarna av problematiken i förhållande till den valda gruppen.

Slutligen ber vi studenterna förbereda sig genom att diskutera och reflektera kring hur mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer är relevans för deras framtida profession som jurister. Här uppmantras studenterna till att fundera över vilka verktyg de behöver ha vid sidan av goda juridiska kunskaper. Det gäller för dem att identifiera färdigheter som är betydelsefulla och vilka personliga egenskaper som kan ses som viktiga i mötet med personer som utsatts för våld i nära relationer. Dessutom kan etiska principer i juristers arbete med våldsproblematik vara viktigt att lyfta. Även tankar kring hur kvaliteten i bemötandet av våldsöverlevare kan bli bättre uppmantras.

När studenterna möts för seminariet skapas nya grupper. Detta ger fysisk rörelse i rummet – men mer än så, det tillåter också ny rörelse i intellektet – detta är viktigt, inte minst för studenter som valt ett yrke där mycket analyserande och intellektuellt arbete kommer att bli deras vardagsgöra. I denna nya grupp ges studenterna möjlighet att redogöra för vad de diskuterat och kommit fram till i sina ursprungliga grupper, vilket ger dem utrymme att göra jämförelser av olika förutsättningar och villkor vad gäller de olika särskilt utsatta målgrupperna.

Förutom hänvisning till svensk relevant lagstiftning och statistik, får studenterna under seminariet också en indikation till internationell rätt (se Niemis text i denna tidskrift, s. 8 - 13). Här gäller det grupper som det internationella samfundet har ansett vara i särskilt behov av skydd. Därför har världens stater skapat internationella konventioner som ger extra skydd för "särskilt såbara" grupperns mänskliga rättigheter. Dessa internationella överenskommelser och traktat lägger stor vikt vid staters och myndigheters ansvar att förebygga våld och kränkningar mot de skyddade grupperna inom (och i viss mån utom) det egna landets gränser.

Studenterna som läser juristprogrammet och rättsvetarprogrammet har obligatoriskt deltagande i seminariet. Studenterna förväntas att vara aktivt deltagande för att nå godkänt resultat. Studenter på juristprogrammet skriver dessutom ett grupparbete som ger dem ytterligare möjlighet att reflektera över informationen de fått och att ta ansvar för idéerna som diskuterats.

Studenternas reaktioner

I början av termin 1 är studenterna entusiastiska till det mesta. Studenterna här ännu inte börjat att i hög grad efterfråga vad som kommer på tentan. Fenomenet backwash, där intresset för själva examinationen "tar över" studenternas intresse och så att säga "sköljer över" studierna och inlärningen genom att styra hur studenterna kanaliserar sin energi och uppmärksamhet märks knappast ännu av under deras första termin.

Studenterna har genomgående gett återkopplingen att ”mäns våld mot kvinnor” är viktigt att diskutera och lära sig mer om. Dessutom upplever de det som mycket viktig och relevant för sina kommande yrkesliv. När studenterna väljer vilken särskilt utsatt grupp de vill diskutera, tenderar barn och kvinnor att dominera; mer sällan väljs grupper som äldre och funktionsnedsättningar, och våld mot HBTQ-personer har endast valts vid något enstaka tillfälle, enligt vår erfarenhet. Detta var en av anledningarna till att tala om våld mot HBTQ-personer lyfts separat i Vaiges text (se vidare i denna tidskrift, s. 58 – 66).

I sina diskussioner är studenterna över lag duktiga på att identifiera behovet av samarbete mellan olika myndigheter, både när det gäller att upptäcka våld mot enskilda så att nödvändiga åtgärder kan vidtas, och för att förebygga våld i nära relationer på ett mer generellt plan. Även om studenterna är i början av sin utbildning, kan de upptäcka begränsningar i lagar och bristande kompetenser hos myndigheter som jobbar med att skydda människor mot våld.

Studenterna visar stort engagemang för ämnet, vilket har kommit till uttryck genom att de uttrycker en önskan om att arbeta vidare med frågan vid sidan om sina studier. Några av dem har blivit volontär i organisationer som jobbar med att förebygga våld eller hjälpa människor utsatta för våld.

Att tala om våld är personligt och politiskt

Skriftligt och muntligt grupparbete samt reflektioner i nya grupper ger studenterna möjligheten att lära känna varandra, vilket är viktigt på utbildningarnas första termin. Att tala om våld så tidigt i utbildningen har även ett våldsförebyggande syfte eftersom genusbaserat våld inom akademien är ganska utbrett och studenterna är särskilt utsatta för våld och sexuella trakasserier, enligt enkät som publicerades av Rudolfsson och andra 2022.

Det är inte ovanligt att det i studentgruppen finns studenter med mer eller mindre egna erfarenheter av våld i nära relationer. Det blir därför ytterst viktigt att vara lyhörd och respektfull under diskussionerna, där berörda studenter har full frihet att välja i vad mån de vill eller kan delge sina personliga erfarenheter. Upplägget, med dels varierande grupper, dels olika storlek på diskussionsgrupperna, samt en blandning av formellt (presentation inför hela klassen) och informellt (självständigt arbete i den egna mindre gruppen) skapar flexibilitet och ger utrymme för valmöjligheter för vilken arena som känns rätt för varje enskild individ att verka på. Även om seminariet om verkligheten som helhet inte kräver strukturerad debriefing, måste en allmän beredskap finnas om någon enskild student skulle påverkas mycket starkt känslomässigt av diskussionerna. En sådan beredskap ingår som ett element när upplevelsebaserad undervisning genomförs.

När studenter talar om våld funderar de ofta över ojämställdhet, marginalisering, rasism, sexism och homofobi. Detta tillåter dem att kontextualisera sina erfarenheter i relation till maktordningar och normer, och kritiskt analysera gränsen mellan ”det privata” och ”det offentliga”, vilket oftast tillkommer även i juridik. När vi talar om sårbarhet, då talar vi även om intersektionalitet (eng. intersectionality) som betyder att olika maktordningar och diskrimineringsgrunder påverkar varandra. Intersektionalitet kan upplevas som ett komplicerat begrepp att tillämpa i juridik, eftersom den uppenbara risken att generalisera finns (”*All lives matter*”). Några konkreta exempel behövs då för hur intersektionalitet kan ”översättas” till juridikens språk.

Kontinuitet

Universitet signalerar redan från början (termin 1) att våld måste tas på allvar av alla blivande jurister. För de blivande juristerna är detta första samtal om verkligheten vad gäller ”Mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer” givetvis inte den enda gången de möter temat under sin utbildning. Under de följande terminerna möter de problematiken utifrån de olika rättsområdena som studeras men då återgår fokus i frågan först och främst till de rättsliga aspekterna. Studenterna får lära sig om relevant reglering i straffrätt och vad som gäller vid t. ex. våldsförebyggande arbete inom den offentliga förvaltningen, styrd av förvaltningslagen. De lär sig om internationella överenskommelser om staters skyldigheter att förhindra och förebygga mäns våld och våld i nära relations både på global och europeisk nivå.

Reflektioner

Obligatorisk undervisning om mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer ger studenterna (framtidens yrkesverksamma) en överblick över problematik och kunskap om följderna av våld för både människor och samhälle.

Studenterna lär sig även om rättsliga följder i svensk rätt. Detta är bara en början i en lång resa som fortsätter under de följande terminerna och hela livet. De blivande juristerna får även en internationell utblick som rör staternas skyldigheter när det gäller våld.

Allt detta görs i syfte att på bästa sätt rusta studenterna för den verklighet de kommer att möta i sina kommande uppdrag i yrkeslivet.

Att läsa om verkligen kring våld i nära relationer

Högskoleförordningen (1993:100). [Högskoleförordning \(1993:100\) Svensk författningssamling 1993:1993:100 t.o.m. SFS 2023:83 - Riksdagen](#)

Rudolfsson, L., Dahlman-Wright, K., Löfgren, L., Toropova, A., & Björklund, C. (2022) *Enkätstudie om genusbaserad utsatthet och sexuella trakasserier i svensk högskolesektor*. [\(PDF\) Enkätstudie om: Genusbaserad utsatthet och sexuella trakasserier i svensk högskolesektor \[National Prevalence study on gender-based harassment and Sexual harassment within Swedish Academia\] \(researchgate.net\)](#)